

RESISTÈNCIA PACÍFICA A L'ESCOLA INTERVENCIÓ EN PROBLEMES DE COMPORTAMENT

David Riera Riu,

psicòleg de l'equip d'Es Calidoscopi. davidriera@escalidoscopi.net

Els problemes de comportament en el context escolar són una de les dificultats que els professionals de l'educació han d'afrontar sovint en la seva tasca educativa. Evitar que determinades conductes interfereixin la dinàmica de classe, vetllar per valors educatius com el respecte als altres o procurar un aprenentatge en la resolució de conflictes són reptes habituals en la seva feina diària.

La convivència en els centres pot abordar-se des de moltes perspectives diferents i els equips educatius estan familiaritzats amb diverses eines, com els formats de mediació o les pràctiques restauratives. Aquests recursos miren de potenciar actituds empàtiques, acords, normes compartides i una posició com més assertiva possible en la resolució de conflictes.

El mètode de la resistència pacífica és perfectament compatible amb totes aquestes mesures, però posa el seu punt de mira en la posició dels educadors davant els problemes de comportament. Una posició ferma i clarament pacífica davant d'aquests. L'abstenció de respostes violentes per part dels educadors és la clau del sistema. Entenem per resposta violenta

qualsevol actitud que inclogui reaccions no només físiques. Una comunicació no violenta és, sobretot, la base del sistema.

Des d'un punt de vista sociopolític la resistència pacífica és una tàctica de protesta relacionada amb la desobediència civil que propugna l'assoliment d'un canvi polític, social i cultural sense necessitat de l'ús de la violència com a arma política. En la feina amb conflictes familiars, com el problema de la violència filio-parental,

Haim Omer desenvolupa un veritable protocol per al tractament d'aquesta problemàtica, que exposa en el seu llibre fruit de l'experiència amb milers de casos treballats amb el seu equip de Tel Aviv (*Resistencia pacífica. Nuevo método de intervención con hijos violentos y autodestructivos*. 2017, Ed. Morata). D'aquest treball, tot i que se'n planteja una aplicació des del context familiar i de la llar, se'n pot deduir una adaptació al context educatiu. És evident que hi ha diferències entre ambdós contextos, però ajustar el

protocol a aquestes diferències és una tasca factible i profitosa per als equips educatius.

Com a recomanacions haurem de tenir present que serà millor triar un moment tranquil per a dur a terme l'anunci, i evitar fer-lo després d'un conflicte

Abans d'entrar a analitzar les passes del protocol, haurem d'aclarir dos conceptes que són imprescindibles per a entendre l'enfocament de la resistència pacífica davant els conflictes: els d'escalada simètrica i complementària. El primer fa referència a la lluita per igualar-se a l'altre en el conflicte; i el segon es dona quan una de les dues parts queda per sobre i l'altra per sota en la posició cap al conflicte. D'aquesta manera, dos alumnes

que rivalitzen per liderar el grup-classe i miren de rebatre el comportament de l'altre amb una resposta cada cop més intensa entren en escalada simètrica. I si un dels dos intimida i l'altre cedeix i facilita per por, entren en escalada complementària. No cal dir que aquests exemples es poden donar també en relacions mestres-alumnes, mestres-mestres, família-escola, etc.

Dit això, a continuació mirarem d'exposar les passes del protocol que podem considerar de major utilitat per a l'aplicació des de l'escola amb la seva corresponent adaptació. Les passes formen part d'un pla, d'una estratègia i, per tant, cap d'elles de manera aïllada no té per què produir un efecte ràpid i directe, sinó que el conjunt de les diverses actuacions produirà un resultat a mitjà o llarg termini, que podrà ser considerat positiu i consolidat com a resultat d'un procés de canvi:

L'anunci: tot i que el protocol de resistència pacífica implica una estratègia, aquesta no ha de ser cap secret per a la persona damunt la qual

s'aplica, ben al contrari. La primera passa consisteix a anunciar explícitament que es farà un canvi en la resposta dels professionals de l'educació envers els comportaments de l'alumne/a que suposin un problema. Aquest anunci ha de ser precisament això: un anunci i en cap cas una amenaça ni un conjunt d'advertiments o retrets cap al comportament del receptor. Anunciam un canvi en l'actitud d'aquests professionals i no de l'alumne/a que presenti el problema i sigui objecte de la intervenció. De l'experiència en la col·laboració amb els centres educatius amb aquest protocol, hem extret un format d'anunci que ha resultat útil per a aquesta finalitat. Podria ser un plantejament com: *"Aquest comportament ens fa patir a tots. No podem ni volem seguir així. Farem tot el que puguem per canviar les coses, llevat d'agredir físicament o verbalment. Amb aquesta finalitat, hem decidit el següent: Estarem sempre al teu costat. Recorrerem a altres mestres, als teus familiars, amics i els direm clarament el que passa, i els demanarem ajuda i suport. Ens oposarem decididament a aquestes conductes: ...No tenim cap intenció de castigar-te ni controlar-te. Aquest missatge no és una amenaça, sinó l'expressió del fet que volem fer la nostra feina com a mestres i fer possible que convivim en pau en aquesta escola".*

Com a recomanacions haurem de tenir present que serà millor triar un moment tranquil per a dur a terme l'anunci, i evitar fer-lo després d'un conflicte. Serà més apropiat que el dugui a terme un dels educadors de l'equip amb un rol tolerant i que haurà d'estar acompanyat dels professionals significatius per al nin/a. En cas de risc de violència, podem ampliar les persones presents en l'anunci i serà força important una actitud de mutisme davant les provocacions que el receptor pugui presentar. D'aquesta manera, hem fet la primera passa de l'estratègia. És només una primera passa, però és més que una xerrada qualsevol. De fet, ha de ser diferent de les anteriors i la diferència rau en la total abstenció d'un to d'amenaça, avís de càstig o qualsevol posició de rebuig. A partir d'aquí, i com es veu en l'exemple, toca començar amb el canvi

d'actitud que, efectivament, s'inicia amb una modificació de les respostes dels educadors cap als problemes de comportament que presenti l'alumne. Ens hem compromès de forma explícita: *"farem tot el que puguem llevat d'agredir-te físicament o verbalment"*. I per tant haurem de tenir un pla per a poder complir aquest compromís.

No caure en provocacions. El principi de la reacció postposada: Aquest serà el primer principi per començar a dur a la pràctica el nostre pla. Si els educadors perden el control sobre el nin/a, aquest tindrà més via lliure per a actuar. Entrar en escalades li facilita seguir amb el mateix comportament. Sovint, parlar en excés prové de la impotència i, conseqüentment, condueix a l'escalada. L'objectiu de la reacció postposada serà no caure en la provocació, evitar enfrontaments, discussions, amenaces, etc. Una consigna del tipus: *"no m'agrada com estàs xerrant, el teu comportament, etc. Ara pensaré sobre com ho resollem i, després, en xerrarem"* Callar sense sotmetre's millor que un sermó i ajornar la discussió pot representar un temps valuós per a asserenar-se, poder aclarir el conflicte i trobar solucions, i evitar la imminent escalada simètrica. Poques vegades, el receptor aprendrà que el vostre silenci no és la seva victòria. Passat el temps necessari, sempre s'haurà de treballar amb el problema que hagi originat el conflicte per a cercar-hi solucions.

L'asseguda: Dins el procés de canvi que mira de promoure el nostre pla, probablement tindrem moments que els problemes de comportament es tornaran a deixar veure. No extingirem qualsevol conflicte des del primer moment i, per això, haurem d'estar preparats per a reaccionar davant d'aquests. L'asseguda serà un pas del protocol que reservarem per l'ocasió d'un conflicte greu amb els altres alumnes o el professorat. Una falta de respecte greu, una agressió o qualsevol problema que comprometi la convivència en el centre podrà ser l'objecte d'intervenció de l'asseguda. Serà recomanable triar un moment tranquil per a l'alumne i l'equip i, per tant, evitarem fer-la immediatament després de l'enfrontament. En els centres

educatius, un moment còmode per a fer l'asseguda podrà ser l'hora del pati. La podran realitzar els professionals de l'equip més implicats en el procés de canvi i procedirem de la següent manera: demanarem a l'alumne que quedi a l'aula, tancarem la porta i l'equip hi seurrà davant per a impedir-ne la sortida, dient: *"No estam disposats a seguir aguantant aquest comportament (concretau la conducta inacceptable). Som aquí per a buscar la manera de solucionar el problema. Ens quedarem asseguts i esperarem fins que proposis una solució"*. Després, romandrem asseguts i esperarem resposta. Si fa una proposta, la considerarem positivament per poc que sigui possible. No respondrem a acusacions ni a exigències. Com a màxim donarem resposta a solucions inacceptables amb un "aquesta no és una solució, cerca'n una altra". L'únic objectiu no serà arribar a una solució concreta sinó, per sobre de tot, transmetre un missatge de presència de l'equip. Si no proposa res, en el temps de l'asseguda sortirem i, sense amenaçar, direm: *"seguirem cercant una solució"*.

Guardar el secret suposa impedir ajudes. Rompre'l sovint és la primera passa per a aturar la violència

Acabar amb el secret: Recollir suports, mediadors i l'opinió pública: si bé és cert que en el context escolar els problemes de comportament no acostumen a gaudir del secret que sovint els amaga dins el context familiar, sempre hi ha professionals i companys del centre i, a vegades les famílies de l'alumne, que no estan assabentats de la gravetat dels fets i dels conflictes que s'originen. Guardar el secret suposa impedir ajudes. Rompre'l sovint és la primera passa per a aturar la violència. Els companys i professionals que els pateixen directament poden beneficiar-se de la confirmació i els ànims de la resta. Sotmetre el problema a l'opinió pública pot oferir ajuda pràctica i possibilitats

de mediació. Amb aquestes premisses, farem una llista d'unes deu persones que no estan assabentades de la totalitat del problema o que l'alumne no té constància que ho estan. Persones que l'han de conèixer i tenir-hi cert vincle. Els explicarem detalls de la situació i els demanarem que, un per un, facin saber a l'alumne que ara sí n'estan assabentats. El missatge ha de ser molt clar: *"sé que tens aquest comportament i has de saber que, per allò que calgui, estic aquí per ajudar a resoldre la situació"*. En cap cas es donarà el missatge en to d'amenaça, alliçonador, sermonejant, ni cap actitud que convidi a l'escalada. Simplement *"sé el que passa i estic aquí per a ajudar-te"*. Les persones adequades per a formar part d'aquesta xarxa poden ser, òbviament, els familiars, altres professionals de l'educació i fins i tot qualche company de classe o del centre. Sempre triarem persones amb les quals l'alumne hi tingui un bon vincle i que es comprometin a abstenir-se d'actuar de qualsevol altra forma que pugui suposar una humiliació per l'alumne.

Els gestos de reconciliació: És possible mostrar afecte alhora que s'aplica la resistència pacífica. Per tant, declaracions verbals o escrites que expressin estima i respecte per l'alumne, el seu talent i qualitats, podran ser una passa més del nostre pla. De fet, demostrar un desig de reconciliació afavorirà el procés. Petits obsequis, permetre gaudir d'activitats que li agradin especialment o proposar fer quelcom plegats ajudarà a esvaïr la simetria del conflicte. Un gest especial de reconciliació també serà demanar disculpes per les reaccions inapropiades en el passat sense exigir el mateix gest.

Amb aquestes cinc passes haurem posat en marxa una estratègia potent per al canvi en un problema de comportament. L'actitud de resistència pacífica és força incòmoda per a qui la rep. Però aquesta incomoditat no desperta la ràbia habitual dels conflictes simètrics i convida o, fins i tot, obliga a un canvi d'actitud. Posar en marxa el pla suposa energia i recursos però, com ens diuen els equips: més feina duen els problemes i conflictes que ens fan dur-lo a terme. ■